

від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text>.

3. Розбіжна думка судді Сергія Головатого у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України [справа № 1-24/2020(393/20)] (Рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na13d710-20#Text>.

Венедіктов Андрій Анатолійович,

адвокат ради адвокатів Полтавської області,
кандидат юридичних наук;

Венедіктова Юлія Євгенівна,

адвокат ради адвокатів Херсонської області

ЗАХОДИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ З ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ЗЛОЧИНАМ

Серед деструктивних явищ, які потребують комплексної протидії з боку суспільства, значне місце посідає корупція. Виникнувши на тлі дисфункції влади, вона безжалісно руйнує демократичні основи суспільства, перероджує державний апарат, порушує принцип рівності громадян і юридичних осіб перед законом, каталізує організовану злочинність. Незважаючи на активізацію роботи правоохоронних органів України щодо протидії корупційній експансії, темпів зростання останньої зупинити не вдалося, що призвело до сприйняття України у світі як корумпованої держави з несприятливим інвестиційним кліматом, проникнення корупції у більшість відносин між населенням і владою, породження глибокої недовіри людей до спроможності держави забезпечити гарантовані Конституцією їхні права і свободи [1].

Важливу роль у протидії корупційній злочинності відіграють оперативні підрозділи, зазначені у ст. 41 КПК України. До їх числа належать оперативні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань та ін. Відповідно до підслідності, встановленої у ст. 216 КПК України, ці підрозділи мають вживати заходів з метою попередження, виявлення, припинення та розслідування злочинів у межах повноважень, визначених кримінальним процесуальним та оперативно-розшуковим законодавством.

Але сьогодні законодавче регулювання заходів оперативних підрозділів з протидії злочинності, зокрема корупційній, не дозволяє повним обсягом використати їх потужний потенціал. Як слушно зауважують у науковій літературі, корупція настільки проникла в апарат держави, що до кримінальної відповідальності притягнути топ-корупціонера практично неможливо через те, що він на кошти, одержані корупційним шляхом може або просто відкупитися від корумпованих правоохоронців чи суддів, або ж в гіршому випадку – забезпечити себе кваліфікованою юридичною допомогою захисників, які використовуючи системні прогалини у законодавстві та відповідні законодавчі перешкоди ефективного досудового розслідування, доб'ються якщо не закриття кримінального провадження, то принаймні винесення виправдувального вироку [2].

Такий стан речей безумовно є корисним для окремих представників адвокатури, які роблять кар'єру та багатократно збільшують статки завдяки зведенню нанівець гучних справ. Водночас від цього страждає суспільство.

Одним з важливих елементів вирішення даної проблеми є вдосконалення правового регулювання протидії злочинності оперативними підрозділами.

У теорії ОРД та кримінального процесу закладено наукові засади такої протидії. Так, М. Л. Грібов та А. М. Черняк слушно визначили протидію злочинності оперативними підрозділами як сукупність заходів, що здійснюють їхніми силами та засобами з метою запобігання злочинам, їх виявлення, припинення та розслідування. Запобігання злочинам – це діяльність, що перешкоджає формуванню задуму вчинення злочинів та (або) не допускає його втілення навіть як готування або замах на вчинення цих злочинів. Виявлення злочинів – це діяльність з пошуку та фіксації інформації про готування до злочину, замах на злочин, учинення закінченого злочину. Припинення злочинів – діяльність з недопущення злочину, який уже розпочався (зокрема перешкодження готуванню, замаху та доведенню злочину до кінця). Розслідування злочинів – це процес пізнання стороною обвинувачення факту й обставин учинення конкретного діяння (передбаченого КК України) під час досудового слідства, який утілюється в системі процесуальних дій, що застосовують з метою виконання завдань кримінального провадження загалом. Оперативні підрозділи беруть участь у розслідуванні злочинів через виконання доручень слідчого, прокурора [3, с. 51].

Ю. Ю. Орлов у залежності від розвитку кримінальної ситуації та стадій кримінального провадження виокремлює напрацьовані практикою форми діяльності оперативних підрозділів, серед яких: оперативно-розшукова профілактика; адміністративна оперативно-перевірочна робота; оперативний пошук; розшукова робота некримінального спрямування; оперативна розробка; оперативно-розшукове супроводження кримінального розслідування; розшук осіб,

які переховуються від органів розслідування, суду, а також осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання [4, с. 162].

Наведенні наукові положення мали б складати основу для формування сучасного оперативного-розшукового та кримінального процесуального законодавства (в частині діяльності оперативних підрозділів). На цій основі доцільно було б запровадити і конкретні заходи (з визначенням поняття та порядку застосування), що можуть здійснюватися для запобігання злочинам, їх виявлення, припинення, розслідування. Але законодавець не урахував наукових напрацювань і сьогодні заходи оперативних підрозділів, що здійснюються в межах оперативного пошуку та оперативного супроводження кримінального провадження мають юридичне закріплення лише у підзаконних нормативно-правових актів.

Конкретних заходів що можуть вживатися оперативними підрозділами для профілактики злочинів невизначено навіть на підзаконному рівні. Водночас частина перша ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає, що підрозділи, уповноважені на здійснення цієї діяльності, у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правове підґрунтя оперативно-розшукової діяльності, зобов'язані вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення та припинення злочинів, викриття причин і умов, які сприяють учиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень.

Аналіз положень ст. 6–8 цього Закону засвідчує, що проведення будь-яких оперативно-розшукових заходів без заведення оперативно-розшукової справи заборонено. Однак оперативно-розшукову справу не можна завести у зв'язку з необхідністю профілактики злочину (відповідних підстав закон не передбачає). Також незаконною можна вважати будь-яку діяльність оперативних підрозділів з виявлення злочинів. Адже для виявлення латентних злочинів оперативні підрозділи мають провести певну розвідувально-пошукову роботу, тобто застосувати інформаційно-пізнавальні заходи. Заходи, що проводять підрозділи, уповноважені на здійснення оперативно-розшукової діяльності, з метою виконання завдань цієї діяльності не можуть бути кваліфіковані інакше, як оперативно-розшукові [5, с. 235].

Проте проекти законів, що запроваджують відповідні зміни систематично відхиляються Верховною радою України, а конкретних заходів, що можуть уживати оперативні підрозділи для попередження і виявлення злочинів, законодавцем досі не визначено.

Причини цього, серед іншого, можуть полягати і в тому, що певні закони, що стосуються підвищення ефективності протидії злочинам, створюють загрозу найперше представникам народу, а також олігархам, на яких вони працюють [6, с. 45].

Отже, для запровадження ефективного законодавчого регулювання протидії оперативними підрозділами корупційним злочинам, імовірно, насамперед потрібно подолати корупцію найвищого рівня – політичну.

Список використаних джерел

1. Комісаров О. Г., Кобзар О. Ф. Загальні засади формування антикорупційної політики. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 12 груд. 2019 р.) НАВС, 2019. Ч. 1. С. 106–107.
2. Василик В. В. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в державній кримінально-виконавчій службі України. *Там само*. С. 44–47.
3. Грібов М. Л., Черняк А. М. Протидія злочинності оперативними підрозділами правоохоронних органів: поняття та зміст. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 37–51.
4. Орлов Ю. Ю. Проблеми нормативно-правового регулювання оперативно-розшукової діяльності поліції. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 12 груд. 2019 р.) НАВС, 2019. Ч. 1. С. 157–164.
5. Грібов М. Л., Пустовий О. О. Заходи оперативних підрозділів з протидії масовим заворушенням. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 231–246.
6. Вознюк А. А. Реальні причини топ-корупції в Україні та нереальні способи протидії їй. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 12 груд. 2019 р.) НАВС, 2019. Ч. 1. С. 44–47.

Войтов Генадій Васильович,

суддя Київського районного суду міста
Одеси

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ КОРУПЦІЇ У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Проблема реального набуття корупцією інституційних форм у деяких соціально-економічних системах не вперше піднімається у суспільних науках. Проте характер та особливості інституалізації корупції в пенітенціарній системі у вітчизняній адміністративно-правовій науці досі не підіймалось, що, на нашу думку, істотно ослаблює боротьбу з нею у цій галузі публічного адміністрування.

Корупція в органах та установах виконання кримінальних покарань України сьогодні із явища корисливих злочинів, вчинюваних окремими службовцями, переросла в масове соціальне явище, організоване та координоване, яке стало загальноприйнятою практикою та звичним елементом управлінської системи, перетворившись у звичну реальність, у якій поведінка учасників пенітенціарних правовідносин сформована як традиційна матриця.